Materiallar to’plami · Conference Proceedings

“Iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy huquqlarni ta’minlash: global chaqiriqlar va milliy yechimlar(Fuqarolarning iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy huquqlari: transmilliy muammolar va ularni hal etish mexanizmlari)”

IQTISODIY, IJTIMOIY VA MADANIY HUQUQLARNI TA’MINLASH: GLOBAL CHAQIRIQLAR VA MILLIY YECHIMLAR

01 October – 14 November 2026

UDK 004

RAQAMLI DAVRDA YOSHLARNING HAYOT MAZMUNINI IZLASHI

Eldorjon Xusanboy o‘ğli Xolyigitov*

Farg‘ona davlat universiteti talabasi

✉ alfargoniy.uz@gmail.com

ANNOTATSIYA

Maqolada raqamli davrda yoshlarning hayot mazmunini izlash jarayonining o‘ziga xos xususiyatlari ijtimoiy-falsafiy va aksiologik jihatdan tahlil qilinadi. Ma’no izlanishining ko‘ngilochar oqimda erib ketishi, hayotiy hikoyaning parchalanishi, qarorlarning tezlashuvi hamda kelajakning beqarorlashuvi so‘nggi tadqiqotlar asosida yoritiladi. Muallif yoshlarning ma’no topishini qo‘llab-quvvatlashda tafakkuriy hayot, oflayn tajriba va milliy tarbiya merosining ahamiyatini asoslaydi.

Kalit so‘zlar

yoshlar, hayot mazmuni, raqamli davr, qadriyat, ijtimoiy tarmoq, hayotiy hikoya, tarbiya.

DOI: 10.5281/zenodo.23863255

KIRISH

Yoshlik – inson hayotidagi eng muhim savollar birinchi bor jiddiy qo‘yiladigan davr: men kimman, nima uchun yashayman, kelajagimni nimaga bag‘ishlayman? Avvalgi avlodlar bu savollarga javobni ko‘pincha oila, ustoz, kitob va mahalla muhitidan topgan bo‘lsa, bugungi yoshlar ularni smartfon ekranida, bloger videolarida va onlayn hamjamiyatlarda izlamoqda. T.J. Xo‘janova yoshlarni ma’naviy dunyoqarashi shakllanayotgan, intensiv ijtimoiylashuv va moslashuvni boshdan kechirayotgan ijtimoiy-demografik guruh sifatida tavsiflab, ularning kitobga mehri pasayib, ko‘p vaqtini ijtimoiy tarmoqlarda o‘tkazayotganiga e’tibor qaratadi [7; 254–255]. Bu kuzatuv yoshlarning hayot mazmunini izlash jarayoni qaysi makonga ko‘chganini ko‘rsatadi. Kitob insonni sekin, chuqur mulohazaga chorlasa, lenta tezkor va yuzaki taassurotga o‘rgatadi. Shu sababli hayot mazmuni haqidagi savollar ham ko‘pincha yuzaki, tayyor javoblar bilan yopilib qolmoqda. Yosh inson savolni qo‘yishga ulgurmay turib, unga yuzlab tayyor javoblar taklif qilinadi. Rossiyalik tadqiqotchi N.G. Dyadyk so‘rov natijalariga tayanib, raqamli avlodning asosiy qadriyatlari moddiy ta’minlanganlik, erkinlik, o‘zini ifodalash va muhabbat ekanini, ular ta’lim, martaba, o‘z-o‘zini rivojlantirish, sayohat va hayotdan zavqlanishni ustuvor deb bilishini aniqlagan [1; 26]. Bu natija yoshlarda hayot mazmunini izlash so‘nmaganini, balki u yangi ko‘rinishlar olganini ko‘rsatadi. Muallifning qayd etishicha, raqamli avlodning hayotiy yo‘nalishlari ko‘proq gedonistlar va stoiklar qarashlariga yaqin turadi, ya’ni lazzatga intilish va vaziyatni qabul qilish uyg‘unlashmoqda. Bu uyg‘unlik bir qarashda muvozanatli ko‘rinsa-da, unda yuksak maqsadga intilish o‘rni torayib borayotganini sezish qiyin emas. Hayot mazmuni esa ko‘pincha aynan shunday yuksak maqsad orqali to‘liq anglanadi. O‘zbekiston aholisining salmoqli qismini yoshlar tashkil etishi va mamlakatda raqamli transformatsiya jadal kechayotgani hisobga olinsa, bu muammoni falsafiy tahlil qilish milliy taraqqiyot uchun ham strategik ahamiyatga ega. Mazkur maqolaning maqsadi raqamli davrda yoshlarning hayot mazmunini izlash

jarayonining o‘ziga xos xususiyatlarini aniqlash va uni ma’naviy jihatdan qo‘llab-quvvatlash yo‘llarini asoslashdan iborat.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Yoshlarning hayot mazmuni muammosi so‘nggi yillarda MDH va O‘zbekiston olimlarining tadqiqotlarida alohida yo‘nalish sifatida shakllanmoqda. Rossiyalik tadqiqotchi V.O. Bogdanova pedagogika oliy o‘quv yurti talabalari misolida raqamli avlod vakillarining qadriyat yo‘nalishlari va hayotiy ma’nolarini ijtimoiy-aksiologik jihatdan o‘rganadi [2; 39]. Uning ishi hayot mazmuni masalasini mavhum falsafiy kategoriya sifatida emas, balki muayyan ijtimoiy guruhning real qadriyatlar tizimi orqali tadqiq qilish mumkinligini ko‘rsatadi. Bu yondashuv falsafiy tahlilni empirik ma’lumotlar bilan boyitishga xizmat qiladi. O‘zbek tadqiqotchisi G. G‘affarova raqamli jamiyatda yoshlar ongida yuz berayotgan transformatsiyalarni alohida tadqiqot obyekti sifatida ajratib ko‘rsatadi [3; 1]. Bu mahalliy ilmiy maktabda yoshlar ongi muammosi raqamlashtirish bilan bevosita bog‘lab o‘rganila boshlanganidan dalolat beradi. Shu bilan birga, ushbu yo‘nalishdagi ishlarda hayot mazmuni tushunchasining ekzistensial qatlami hali yetarli yoritilmagan. G.S. Djura va V.Ya. Ivanchenko raqamlashtirishning yosh inson psixikasiga ta’sirining o‘ziga xos xususiyatlarini tahlil qilib, bu ta’sir ko‘p qirrali ekanini, uni bir xil baholab bo‘lmasligini ko‘rsatadi [5; 543]. Psixologik yondashuv falsafiy tahlil uchun muhim, chunki hayot mazmunini izlash avvalo insonning ichki ruhiy tajribasida kechadi. Ruhiy charchoq va xavotir esa ma’no izlashga to‘sqinlik qiladi. Bu esa yoshlar bilan ishlashda psixologik qo‘llab-quvvatlash va falsafiy tarbiyani uyg‘unlashtirish zarurligini ko‘rsatadi. Qozog‘istonlik faylasuf S.M. Jakin ijtimoiy tarmoqlar shaxs konsepsiyasi va o‘zini ifodalash shakllariga ta’sir ko‘rsatayotganini, onlayn muhit “Men” obrazini qurish maydoniga aylanganini asoslaydi [19; 233]. Bundan kelib chiqadiki, yoshlar uchun hayot mazmunini izlash ko‘pincha o‘zini ifodalash va boshqalar tomonidan tan olinish izlanishi bilan qo‘shilib ketmoqda. Ko‘rib chiqilgan ishlar muammoning qadriyatiy, psixologik va kommunikativ jihatlarini yoritgan bo‘lsa-da, ularni yaxlit ekzistensial-aksiologik tahlil doirasida birlashtirish dolzarbligicha qolmoqda. Ayniqsa, O‘zbekiston sharoitida milliy qadriyatlar va raqamli tajriba o‘rtasidagi munosabat ushbu kontekstda kam o‘rganilgan. Mazkur maqola ana shu bo‘shliqni qisman to‘ldirishga qaratilgan.

METODOLOGIYA

Tadqiqotda aksiologik, fenomenologik, qiyosiy va germenevtik usullardan foydalanildi. Aksiologik usul yoshlar qadriyatlar ierarxiyasidagi o‘zgarishlarni, fenomenologik yondashuv esa raqamli muhitdagi kundalik tajribani – lentani aylantirish, bloger hayotiga taqlid qilish, onlayn tan olinishni kutish – ichdan tasvirlash imkonini berdi. Metodologik jihatdan M.M. Asqarovning identiklikni individual va ijtimoiy jarayonlar kesishmasida rivojlanadigan murakkab fenomen sifatida talqin etishi muhim tayanch bo‘ldi [17; 392]. Hayot mazmunini izlash ham xuddi shunday: u na faqat shaxsiy, na faqat ijtimoiy jarayon, balki ikkalasining o‘zaro ta’siri natijasidir. Shu bois tahlilda yoshning ichki dunyosi bilan birga uni o‘rab turgan raqamli va ijtimoiy muhit ham hisobga olindi. S.I. Platonova taqqoslagan raqamli optimizm va raqamli pessimizm yondashuvlari tadqiqotning tanqidiy ramkasi sifatida olindi [16; 16]. Biz yoshlarni na raqamli muhitning “qurbonlari”, na uning imkoniyatlaridan cheksiz bahramand bo‘layotgan “g‘oliblar” sifatida ko‘rmaslikka harakat qildik. Bunday muvozanatli nigoh muammoni ham, uning yechimini ham real baholash imkonini beradi. Empirik tayanch sifatida A. Kenesov va A. Amrebayevning Qozog‘istondagi 15–35 yoshli 500 nafar respondent ishtirokidagi so‘rovi natijalaridan foydalanildi; tanlanma jins, yosh va yashash joyi bo‘yicha stratifikatsiyalangan kvota usulida shakllantirilgan [4; 93]. Bu ma’lumotlar Markaziy Osiyo yoshlari uchun umumiy tendensiyalarni ko‘rish imkonini beradi. Albatta, ularni O‘zbekiston sharoitiga to‘g‘ridan to‘g‘ri ko‘chirish emas, qiyosiy mo‘ljal sifatida qo‘llash to‘g‘ri bo‘ladi.

NATIJALAR

Tahlil shuni ko‘rsatdiki, raqamli davrda yoshlarning hayot mazmunini izlashi uchta asosiy tendensiya bilan tavsiflanadi. Birinchisi – izlanishning ko‘ngilochar va muloqot ehtiyojlari ichida erib ketishi. A. Kenesov va A. Amrebayev ma’lumotlariga ko‘ra, yoshlar ijtimoiy tarmoqlardan asosan muloqot (40 foiz) va ko‘ngilochar maqsadlarda (30 foiz) foydalanadi, ta’limiy maqsadlar ulushi 15 foiz, tadbirkorlik maqsadlari esa

10 foizni tashkil etadi [4; 95]. Bu raqamlar raqamli muhit yoshlar uchun asosan dam olish va aloqa makoni bo‘lib qolayotganini ko‘rsatadi. Hayot mazmunini izlash esa jiddiy ichki mehnatni, sukut va mulohazani talab qiladi, ko‘ngilochar oqim esa bunga vaqt qoldirmaydi. Ikkinchi tendensiya – hayot mazmunining hikoyadan parchalarga aylanishi. B.-Ch. Xan raqamli davrda hikoya qilish inqirozini tahlil qilib, axborot oqimi chinakam hikoyani almashtirayotganini, hikoyasiz inson esa o‘z hayotini ma’noli yaxlitlik sifatida anglay olmasligini ta’kidlaydi [10; 4]. Yosh inson lentada minglab boshqalarning hayotidan parchalarni ko‘radi, ammo o‘z hayotining izchil hikoyasini tuza olmaydi. Natijada uning hayoti boshqalar hayotining aks-sadosiga aylanib qolish xavfi tug‘iladi. Uchinchi tendensiya – qarorlarning tezlashuvi. M.M. Sharifova virtual makonda yoshlar ko‘pincha “keyin o‘ylash” tamoyiliga amal qilishini va bu axloqiy tanlovni kechiktirilgan ongli baholashdan mahrum etishini qayd etadi [6; 301]. Bu ayniqsa onlayn sharhlar, xaridlar va tanishuvlarda yaqqol ko‘rinadi. Hayot mazmunini belgilovchi tanlovlar – kasb, oila, e’tiqod – shoshilinchlikni ko‘tarmaydi. Agar yoshlar kichik qarorlarni o‘ylamay qabul qilishga odatlansa, katta hayotiy qarorlarda ham shu odat takrorlanishi mumkin. M.S. Yaznonov raqamli maydon yoshlarning ijtimoiylashuv maktabiga aylanayotganini, unda bilim, axloq va tanqidiy tafakkur yetarli shakllanmasa, shaxs identifikatsiyasi tashqi ta’sirlarga qaram bo‘lib qolishi mumkinligini ta’kidlaydi [9; 319]. Demak, hayot mazmunini izlash bu raqamli maktabda qanday namunalar ustun ekaniga bevosita bog‘liq. Shu bois ta’lim muassasalari raqamli makonda munosib namunalarni ko‘paytirishdan manfaatdor bo‘lishi lozim.

Tadqiqotning ikkinchi muhim natijasi yoshlar hayot mazmunining tashqi ko‘rsatkichlarga bog‘lanib qolishi bilan bog‘liq. M. Kukelberg raqamli texnologiyalarni “qalb texnologiyalari” sifatida tahlil qilib, ular insonni o‘zini doimiy o‘lchash va takomillashtirishga undashini, bu esa o‘z-o‘zini rivojlantirishni cheksiz va charchatuvchi poygaga aylantirishini ko‘rsatadi [12; 6]. Yoshlar orasida mashhur bo‘lgan motivatsion kontent ko‘pincha aynan shu mantiqqa qurilgan: “har kuni ertaroq tur, ko‘proq ishla, muvaffaqiyatli bo‘l”. Bunday chaqiriqlar o‘z-o‘zidan foydali bo‘lishi mumkin, biroq ular “nima uchun?” degan savolni ochiq qoldiradi. Natijada yoshlar o‘zini doimo “yetarli emas” deb his qila boshlaydi. L.N. Solovyeva “umumiy kommunikatsiya jamiyati”da yolg‘izlik paradoksini tahlil qilib, aloqa vositalari ko‘paygani holda inson yolg‘izligi kamaymayotganini ko‘rsatadi [13; 77]. Yoshlar uchun bu paradoks ayniqsa og‘ir, chunki ular o‘z hayotining ma’nosini ko‘pincha do‘stlik va muhabbat orqali topadi. Agar munosabatlar faqat virtual bo‘lsa, ma’no ham shunchalik mo‘rt bo‘lib qoladi. Ekrandagi yuzlab “do‘st” bitta yaqin suhbatdoshning o‘rnini bosa olmaydi. E.I. Kuznetsova va N.A. Pugacheva prekarizatsiyani, ya’ni hayot va mehnatning beqarorlashuvini raqamli kommunikativ voqelikda subyektning begonalashuv fenomeni sifatida talqin qiladi [14; 36]. Yoshlar uchun bu beqarorlik kelajakni rejalashtirishning qiyinlashuvi, “ertaga nima bo‘ladi?” degan xavotir shaklida namoyon bo‘ladi. Bunday xavotir uzoq muddatli hayotiy maqsadlar qo‘yishga to‘sqinlik qiladi. H. Novotni esa bashorat qiluvchi algoritmlar kelajakni oldindan belgilab qo‘yish illyuziyasini yaratishini, bu insonning ochiq kelajak tuyg‘usini toraytirishi mumkinligini ta’kidlaydi [20; 7]. Hayot mazmuni esa aynan ochiq kelajak bilan bog‘liq: yosh inson hali amalga oshmagan imkoniyatlari sari intilib yashaydi. Shu tariqa beqarorlik va algoritmik oldindan belgilanganlik bir-birini to‘ldirib, yoshlarning ma’no izlashini ham tashqi, ham ichki tomondan siqib qo‘ymoqda. Bunday sharoitda yoshlarga ma’no topishda yordam berish ularning ichki tayanchlarini mustahkamlash va kelajakka ishonchini oshirishdan boshlanishi lozim.

MUHOKAMA

Olingan natijalarni muhokama qilishda raqamli muhitni faqat xavf manbai sifatida ko‘rish xato ekanini ta’kidlash lozim. A.V. Popovkin va G.S. Popovkina raqamlashtirish ham foydali, ham xavfli bo‘lishi mumkin bo‘lgan vosita ekanini, madaniyat esa unga nisbatan alohida munosabatni hali ishlab chiqishi lozimligini ta’kidlaydi [15; 56]. Bu xulosa yoshlar masalasiga ham bevosita taalluqli. Raqamli muhitda ta’limiy kurslar, ilmiy loyihalar va ko‘ngillilik tashabbuslari orqali hayot mazmunini topayotgan yoshlar ham oz emas. Ular uchun raqamli vositalar maqsad emas, maqsadga eltuvchi vositadir. T. Fuks insonni ma’lumotlar to‘plami emas, balki tanaviy, tirik va boshqalar bilan bevosita munosabatdagi mavjudot sifatida tushunish zarurligini asoslaydi [18; 18]. Bu fikr hayot mazmunining tirik tajriba bilan uzviy bog‘liqligini eslatadi. Tog‘ga chiqish, ota-onaga yordam berish, ustoz bilan suhbat – yoshlar uchun ma’no aynan shunday tajribalarda tug‘iladi va ularni

hech qanday ekran almashtira olmaydi. O‘zbek ma’naviy merosi bu borada boy tayanchga ega. I.O. Sodiqov raqamli makonda yoshlarning madaniy identifikatsiyasini shakllantirish tarbiya bilan chambarchas bog‘liqligini ko‘rsatib, Abdulla Avloniyning “Tarbiya biz uchun yo hayot, yo mamot, yo najot, yo halokat, yo saodat, yo falokat masalasidir” degan so‘zlarini keltiradi [8; 9]. Jadid mutafakkirining bu fikri bugun ham dolzarb, chunki u yoshlar tarbiyasini butun millatning taqdiri bilan bog‘laydi. Raqamli davrda tarbiya faqat oflayn muhit bilan cheklanib qolmasdan, yoshlarning onlayn hayotini ham qamrab olishi kerak. Shu nuqtada Yevropa faylasuflarining raqamli gumanizm g‘oyalari va o‘zbek ma’rifatparvarlarining komil inson haqidagi qarashlari bir-biriga yaqinlashadi: har ikkisi ham insonni o‘z kamoloti uchun mas’ul subyekt deb biladi. Bu uyg‘unlik O‘zbekistonda yoshlar bilan ishlashning milliy modelini yaratish uchun nazariy asos bo‘lishi mumkin. Bunday model yoshlarning raqamli imkoniyatlarini cheklamasdan, ularni ma’naviy kamolot xizmatiga yo‘naltirishni ko‘zda tutadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, raqamli davrda yoshlarning hayot mazmunini izlashi to‘xtab qolmagan, biroq u yangi shakllar va yangi to‘siqlarga duch kelmoqda. Tadqiqot uch asosiy tendensiyani aniqladi: ma’no izlanishining ko‘ngilochar va muloqot oqimida erib ketishi, hayotiy hikoyaning parchalarga bo‘linishi va qarorlarning tezlashuvi. Bunga o‘z-o‘zini optimallashtirish madaniyati, yolg‘izlik paradoksi va kelajakning beqarorlashuvi qo‘shilib, yoshlarning ma’no topishini murakkablashtirmoqda. B.-Ch. Xan zamonaviy insonni faollik va samaradorlik majburiyatidan xalos etuvchi tafakkuriy hayotning, sokin mulohazaning qadrini qayta tiklashga chaqiradi [11; 5]. Bizningcha, bu chaqiriq yoshlar uchun ayniqsa muhim: hayot mazmuni shoshqaloqlikda emas, to‘xtab o‘ylay olishda topiladi. O‘zbek ma’naviy an’anasidagi tafakkur, muroqaba va suhbat madaniyati bu borada tayyor manba bo‘la oladi. Shu bilan birga, yoshlarni raqamli dunyodan ajratib qo‘yishga urinish natija bermaydi; aksincha, ularga raqamli makonda ham ma’noli hayot kechirish mumkinligini ko‘rsatish kerak. Buning uchun kattalar avlodi ham o‘z raqamli odatlarini qayta ko‘rib chiqishi, yoshlarga shaxsiy namuna bo‘lishi lozim. Shu asosda quyidagi takliflar ilgari suriladi. Birinchidan, maktab va oliy ta’limda “Hayot mazmuni falsafasi” yoki “Raqamli davrda inson” kabi tanlov kurslarini joriy etib, yoshlarni klassik va milliy matnlar asosida o‘z hayoti haqida mulohaza yuritishga o‘rgatish lozim. Ikkinchidan, ijtimoiy tarmoqlarda ta’limiy va ma’rifiy kontent ulushini oshiruvchi, mahalliy ijodkorlarni qo‘llab-quvvatlovchi loyihalarni kengaytirish zarur. Uchinchidan, ko‘ngillilik, sayohat, sport va ustoz-shogird an’anasi kabi oflayn tajribalarni yoshlar hayotining ma’no beruvchi manbasi sifatida rag‘batlantirish maqsadga muvofiq. To‘rtinchidan, oila va mahallada “ekransiz suhbat” madaniyatini tiklash yoshlarning hayotiy hikoyasini avlodlar xotirasi bilan bog‘lashga xizmat qiladi. Bu tadbirlar birgalikda yoshlarning hayot mazmunini izlashini tashqi bosimdan himoyalab, uni ichki erkin jarayonga aylantirishga yordam beradi. Kelgusi tadqiqotlar O‘zbekiston yoshlarining hayot mazmuni haqidagi tasavvurlarini empirik o‘rganishga qaratilishi mumkin. Shuningdek, hayot mazmuni muammosini turli hududlar yoshlari misolida qiyosiy o‘rganish ham ilmiy ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Дядык Н.Г. Смысложизненные ориентиры студенческой молодежи цифрового поколения // Социум и власть. – 2022. – № 4 (94). – С. 26–35. DOI: 10.22394/1996-0522-2022-4-26-35

2. Богданова В.О. Ценностные ориентиры и жизненные смыслы представителей цифрового поколения на примере студентов педагогического вуза: социально-аксиологический аспект исследования // Социум и власть. – 2023. – № 1 (95). – С. 39–50.

3. Gaffarova G. Transformations of youth consciousness in a digital society // ISJ Theoretical & Applied Science. – 2023. – № 2 (118). – P. 1–5.

4. Kenesov A., Amrebaev A. Youth Digital Practices and Political Communication in Kazakhstan: Socio-Educational Implications of Social Media Use // Казахстан-Спектр. – 2026. – № 2 (114). – P. 90–99. DOI: 10.52536/2415-8216.2026.114.2.006

5. Джура Г.С., Иванченко В.Я. Особенности влияния цифровизации на психику личности молодого человека // Вестник Пермского университета. Философия. Психология. Социология. – 2024. – Вып. 4. – С. 543–555. DOI: 10.17072/2078-7898/2024-4-543-555

6. Sharifova M.M. Raqamli kommunikatsiya muhitida yoshlar axloqiy madaniyatining shakllanishi //

Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. – 2025. – Vol. 5, № 10. – B. 295–305.

7. Xo‘janova T.J. Uchinchi Renessans yoshlari tushunchasi va uning falsafiy paradigmalar talqinlari // Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. – 2024. – Vol. 4, № 26. – B. 254–259. DOI: 10.5281/zenodo.14543935

8. Sodiqov I.O. Raqamli makonda madaniy identifikatsiya va o‘zlik muammosi // Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. – 2026. – Vol. 6, № 3. – B. 5–11.

9. Yaznonov M.S. Raqamli kommunikatsiya sharoitida shaxsning ijtimoiy identifikatsiyasi muammolari // Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. – 2026. – Vol. 6, № 4. – B. 316–322.

10. Han B.-C. The Crisis of Narration / transl. D. Steuer. – Cambridge: Polity Press, 2024.

11. Han B.-C. Vita Contemplativa: In Praise of Inactivity / transl. D. Steuer. – Cambridge: Polity Press, 2024.

12. Coeckelbergh M. Self-Improvement: Technologies of the Soul in the Age of Artificial Intelligence. – New York: Columbia University Press, 2022.

13. Соловьева Л.Н. Одиночество в «обществе всеобщей коммуникации»: парадокс цифровой современности // Общество: философия, история, культура. – 2023. – № 7. – С. 77–82.

14. Кузнецова Е.И., Пугачева Н.А. Прекаризация как феномен отчуждения субъекта в цифровой коммуникативной реальности // Общество: философия, история, культура. – 2023. – № 6. – С. 36–41.

15. Поповкин А.В., Поповкина Г.С. Взгляд на «цифровизацию» с точки зрения жизненных смыслов и ценностей // Известия Восточного института. – 2022. – № 4 (56). – С. 56–65. DOI: 10.24866/2542-1611/2022-4/56-65

16. Платонова С.И. Цифровые технологии и общество: трансформация идентичности // Философия. Дискурс. – 2024. – Т. 10, № 4. – С. 16–26. DOI: 10.32603/2412-8562-2024-10-4-16-26

17. Asqarov M.M. Identiklik tushunchasi va milliy o‘zlikni anglashdagi ahamiyati // Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. – 2026. – Vol. 6, № 1. – B. 392–400.

18. Fuchs T. In Defence of the Human Being: Foundational Questions of an Embodied Anthropology. – Oxford: Oxford University Press, 2021.

19. Zhakin S.M. Social Networks and the Concept of Self: Identity and Self-Expression in the Online World // Bulletin of the Karaganda University. History. Philosophy Series. – 2023. – № 4 (112). – P. 233–238.

20. Nowotny H. In AI We Trust: Power, Illusion and Control of Predictive Algorithms. – Cambridge: Polity Press, 2021.